

Magdalena Barabas

Wartości uniwersalne w Internecie

Edukacja - Technika - Informatyka nr 3(25), 206-211

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAGDALENA BARABAS

Wartości uniwersalne w Internecie

Universal Values on the Internet

Doktor, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Instytut Pedagogiki, Zakład Teorii Wychowania, Polska

Streszczenie

Od wielu lat zaobserwować można rosnące i interdyscyplinarne zainteresowanie wpływem internetu na funkcjonowanie człowieka. Wiele dyskusji dotyczących ekspansji współczesnych technologii ukierunkowanych jest na poszukiwanie optymalnych rozwiązań w zakresie profilaktyki dzieci i młodzieży. Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na aksjologiczny wymiar internetu i propagowanych w nim treści w kontekście wartości uniwersalnych.

Słowa kluczowe: wartości, internet

Abstract

For several years, there has been a remarkable growth in interdisciplinary studies on the impact of the Internet on human activity. A vast amount of the debate on the advancement of modern technologies is aimed at developing optimal solutions of protecting children and adolescents. The aim of this article is to consider and highlight the axiological dimension of the Internet and the content distributed therein in respect of universal values.

Keywords: values, Internet

Wstęp

W ostatnich latach obserwuje się rosnące zainteresowanie problematyką treści propagowanych w internecie w wymiarze aksjologicznym. Środowiska rodzinne i szkole jako odpowiedzialne za wprowadzenie dzieci i młodzieży w świat wartości coraz częściej zmagają się z wyzwaniem, jakim jest tzw. rzeczywistość wirtualna. Internet stanowi obecnie jedno z najpopularniejszych mediów (edukacyjnych, komunikacyjnych czy informacyjnych) kreujących styl życia współczesnego człowieka i ma ogromny wpływ na kształtowanie się jego poglądów, przekonań i postaw. Ekspansja internetu – jego wszechobecność, jak i wielość tzw. technologii mobilnych (komputery klasy PC, tablety czy smartfony) – z jednej stron niosą ze sobą wiele pozytywnych konsekwencji dla funkcjo-

nowania człowieka, np. ułatwiają komunikację, obniżają koszty pozyskania informacji, stanowią wsparcie dla edukacji i pracy (Lysik, Machura, 2014). Z drugiej strony natomiast powszechność wciąż rozwijających się technologii, łatwość dostępu i dość mała kontrola idei propagowanych w przestrzeni cyfrowej stanowić może źródło zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania człowieka. Szczególnie narażone na negatywne skutki treści kreowanych w internecie są dzieci i młodzież, których światopogląd, osobowość i normatywność dopiero się kształtują.

Wartości uniwersalne

Pojęcie *wartości* z uwagi na swój interdyscyplinarny charakter jest różnie opisywane. W pedagogice za wartości uznaje się na ogół „to wszystko, co uchodzi za ważne i cenne dla jednostki i społeczeństwa oraz jest ze wszech miar godne pożądania, co łączy się z pozytywnymi przeżyciami i stanowi jednocześnie cel dążeń ludzkich” (Łobocki, 2005, s. 96). Według Jedlińskiego (2000, s. 14) wartości „jako źródło motywacji, przekonań i działań mogą przy zaistnieniu odpowiednich warunków być odwzorowywane i przenoszone z jednej rzeczywistości w drugą w postaci obrazów i modeli, mogą więc być w różnym stopniu kopiowane”. Wartości regulują urzeczywistnienie potrzeb człowieka, determinują jego samoocenę oraz sposób postrzegania innych osób (Lipiec, 2001). Wartości wyrażają to, do czego człowiek dąży i czego pragnie, stanowią swoisty kompas wyznaczający kierunek postępowania i warunkują podejmowanie trafnych wyborów (Denek, 1999). Są one fundamentem życia społecznego, wspólnotowego i osobistego, a wyrażają wszystko to, czego pragnie człowiek, co być powinno, i ukazują to, co naprawdę jest istotne (Nowak, 2000).

Wśród wielu różnych rodzajów wartości szczególne znaczenie mają wartości uniwersalne. Opierając się na klasycznej triadzie wartości (tj. prawdzie, dobru i pięknu), „mają zasadniczy udział w rozwoju człowieczeństwa, stawaniu się coraz bardziej człowiekiem” (Olbrycht, 2000, s. 46). „Wartości uniwersalne opierają się na dobru w sensie bezwzględny. Mają charakter autoteliczny. Cechuje je powszechność i trwałość. Zostały one ukształtowane w rozwoju ludzkości. Jakkolwiek nie są one kaptowane przez wszystkich ludzi w każdej epoce i pod każdą szerokością geograficzną, to jednak są na tyle powszechne, że można je uznać za ogólnoludzkie” (Denek, 2015, s. 21). „Człowiek zastaje świat, w którym istnieją różnorakie wartości. Wiele z nich akceptuje w pełni siebie tego nie uświadamiając. Akceptację tę przejmuje od otoczenia, od zbiorowości, w jakiej żyje; inne wartości wybiera świadomie, internalizuje i rozwija, czyniąc je immanentnym składnikiem własnej osobowości” (Gołaszewska, 1990, s. 86). Należy zatem pamiętać, że „wartości, bez względu na ich rodzaj, nie występują w izolacji, lecz pozostają w ścisłych związkach ze światem człowieka” (Gołaszewska, 1990, s. 101). Wizerunek człowieka konstruowany przez pedagogów

na podstawie wyobrażeń filozoficznych i rezultatów badań różnych nauk zawiera określony zestaw cech wartościowych z uwagi na tradycję kulturową, potrzeby społeczne czy wymagania ideologiczne (Zarzecki, 2012).

Współczesna wizja człowieka i system jego wartości zależne są coraz bardziej już nie tylko od edukacji aksjologicznej ze strony rodziny czy szkoły opartej na tworzeniu sytuacji wychowawczych umożliwiających wychowankom poznanie i przyswojenie sobie fundamentalnych norm i zasad regulujących życie osobiste, wspólnotowe i społeczne. Coraz częściej funkcję tę przejmuje tzw. technologia ICT, która obejmuje wszelkie media umożliwiające komunikację, zapis, przesyłanie i przetwarzanie informacji, m.in. internet, komputery osobiste, sieci bezprzewodowe, telefonię komórkową (Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, 2017). Świat wirtualny odgrywa coraz większą rolę w procesie wychowania. Wpływ internetu na kształtowanie się przekonań, postaw dzieci i młodzieży zdaje się być coraz silniejszy. Wątpliwości budzą treści kreowane przez internet w kontekście ich pozytywnego wpływu na kształtowanie się pożądaných postaw i zachowań wychowanków. Mimo powszechności „nowych mediów” nadal ważną rolę w dostępie do nich odgrywają dorośli. W obliczu zmieniającego się świata świadomość wychowawców dotycząca nie tylko szans, ale również zagrożeń ze strony internetu dla prawidłowego rozwoju dzieci jest kluczowa. To od nich zależy bowiem to, czy i w jakim stopniu ustąpią miejsca technologiom w kształtowaniu systemu wartości przyszłych pokoleń.

Wyniki badań własnych

Badania, których wyniki przedstawiono poniżej, przeprowadzono w 2018 r. wśród studentów I roku pedagogiki, a zatem osób, które w przyszłości będą miały wpływ na wychowanie dzieci i młodzieży. Wśród badanych osób większość stanowiły kobiety – 80,5% wszystkich badanych. Mężczyźni stanowili 19,5% ogółu. Celem badań prowadzonych za pomocą ankiety własnej konstrukcji było poznanie opinii badanych na temat: treści najsilniej eksponowanych w internecie, ich pozytywnego i szkodliwego wpływu na rozwój osobowości dzieci i młodzieży oraz wpływu na kształtowanie się systemu wartości dzieci i młodzieży.

W odpowiedzi na pytanie o to, czy internet może być użytecznym narzędziem kształtującym świat wartości uniwersalnych, 31% badanych osób opowiedziało twierdząco, zdecydowana większość respondentów miała odmienne zdanie (blisko 59% – „zdecydowanie nie” i nieco ponad 10% – „raczej nie”).

W kolejnym pytaniu poproszono badanych o wskazanie dziesięciu zagadnień najsilniej eksponowanych w internecie, z którymi stykają się dzieci i młodzież. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że dla największej grupy badanych najsilniej w przestrzeni wirtualnej eksponowane są zagadnienia dotyczące pieniędzy (83,9%) oraz odnoszące się do dóbr materialnych (81,6%). Nieco mniej

respondentów wskazało treści wiążące się z przyjemnościami (78,2%), przemocą (73,6%) i nietolerancją (72,4%). Duża grupa respondentów wskazała na treści dotyczące kłamstwa (71,3%), kultu piękna (71,3%) oraz braku szacunku (70,1%). Ponad połowa badanych odpowiadając na to pytanie wymieniła także nienawiść (65,5%), konsumpcjonizm (58,6%) oraz wolność (50,6%). Blisko połowa badanych wskazała treści dotyczące osiągnięcia sukcesu zawodowego (47,1%). Dla 39,1% ankietowanych treści najmocniej propagowane w internecie dotyczą miłości. Dla 22,9% badanych są to także zagadnienia dotyczące tolerancji i troski o życie i zdrowie. Ponad 15,1% badanych wskazało zagadnienia dotyczące wrażliwości na drugiego człowieka, altruizmu (14,9%), treści dotyczące życia religijnego (13,8%) i szczęścia rodzinnego (13,8%). Zdaniem niewielu osób (nieco ponad 10% badanych) mocno eksponowany w internecie jest szacunek i sprawiedliwość (9,2%). Zdaniem tylko 8% respondentów internet propaguje zagadnienia dotyczące prawdy. Najczęściej przez badanych wskazywane były treści wiążące się z odpowiedzialnością (3,4%).

Wyniki badań skłaniają do stwierdzenia, że w opinii przyszłych wychowawców internet eksponuje głównie antywartości, rzadko treści nawiązujące do wartości uznawanych za uniwersalne.

Analiza wyników badań pozwala stwierdzić, że zdaniem badanych młody człowiek korzystający z internetu może sobie przyswoić przede wszystkim tolerancję (33,3%), następnie szacunek (31%), materializm i konsumpcjonizm (21%), nietolerancję (18,4%), miłość (16,1%) oraz brak szacunku dla drugiego człowieka (13,8%) i nienawiść (13,8%).

Kolejne pytanie pozwoliło uzyskać informacje dotyczące opinii respondentów na temat pozytywnego wpływu treści propagowanych w internecie na rozwój osobowości dzieci i młodzieży. Zdaniem ponad jednej trzeciej badanych zagadnienia eksponowane w świecie cyfrowym mogą mieć pozytywny wpływ na rozwój człowieka, bowiem umożliwiają poszerzenie wiedzy (35,6%), są pomocne w zdobyciu pewnych umiejętności, np. językowych (14,9%), rozwijają zainteresowania i pasję (12,6%). Ponadto dzięki łatwości w dostępie do informacji na temat różnych instytucji i organizacji zajmujących się pomocą i wsparciem społecznym zdaniem 25,3% ankietowanych „można nauczyć się pomagać”, „nauczyć wrażliwości na cierpienie innych” i „nauczyć się odpowiedzialności”. Zdaniem 13,8% internet uczy dbać o swoje zdrowie, w opinii 12,6% – „poszerza światopogląd”; 9,2% badanych uważa, że internet rozwija osobowość, a 6,9% badanych, że ułatwia komunikację. Zdaniem 4,6% respondentów daje możliwość przyjemnego spędzenia czasu, dostarczając zabawy, rozrywki i relaksu. W opinii 3,4% badanych internet ma pozytywny wpływ na odbiorców, bowiem daje możliwość samorealizacji, uczy okazywania uczuć oraz szacunku, otwartości i tolerancji.

Następne pytanie umożliwiło zapoznanie się z opinią badanych osób na temat szkodliwego wpływu treści propagowanych w internecie na rozwój osobowości dzieci i młodzieży. W opinii ponad połowy respondentów (58,6%) negatywny wpływ wynika z propagowania treści, które zachęcają do przemocy. Zdaniem 35,5% badanych internet szkodliwie oddziałuje na dzieci i młodzież poprzez eksponowanie treści pornograficznych. Zdaniem 28,7% badanych treści tam zamieszczone mogą mieć negatywny wpływ na prawidłowy rozwój młodych ludzi, ponieważ propagują nietolerancję i brak szacunku. Ponadto 26,4% badanych studentów uważa, że internet kreuje fałszywy obraz świata i piękna oraz propaguje kłamstwo (18,4%). Zdaniem 17,2% badanych świat wirtualny zachęca dzieci i młodzież do konsumpcjonizmu i uczy nienawiści.

Konkludując, można stwierdzić, że zdecydowana większość przyszłych pedagogów i wychowawców (69,4%) nie uznaje internetu za użyteczne narzędzie kształtujące świat wartości uniwersalnych. Zdecydowana większość badanych osób wśród najmocniej eksponowanych w internecie zagadnień wskazuje na treści propagujące raczej wartości materialne i hedonistyczne oraz antywartości (przemoc, nietolerancję, kłamstwo, brak szacunku, nienawiść i konsumpcjonizm) niż wartości uniwersalne, tj. prawdę, szacunek, sprawiedliwość i odpowiedzialność.

W obliczu przeprowadzonych analiz można wnioskować, że zdaniem ponad jednej trzeciej badanych młody człowiek, korzystając z internetu ma szansę na przyswojenie sobie pewnych wartości z kategorii uniwersalnych, tj. tolerancję i szacunek oraz miłość. W opinii badanych może nauczyć się również: materializmu i konsumpcjonizmu, nietolerancji oraz brak szacunku dla drugiego człowieka i nienawiści. Ponad jedna trzecia badanych studentów dostrzega walory internetu i jego pozytywny wpływ na rozwój dzieci i młodzieży głównie poprzez eksponowanie informacji ułatwiających nabywanie konkretnej wiedzy i umiejętności. Zdaniem jednej czwartej ankietowanych poprzez łatwy dostęp w sieci do informacji o organizacjach, których celem jest pomaganie i wspieranie osób chorych, niepełnosprawnych i potrzebujących, internet daje szansę na naukę odpowiedzialności i wrażliwości na potrzeby innych osób, uczy, jak pomagać drugiemu człowiekowi. Świat wirtualny zdaniem przyszłych pedagogów stanowić może źródło licznych zagrożeń dla prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży głównie poprzez propagowanie treści zachęcających do stosowania przemocy, pornograficznych i zachęcających do seksu czy propagujących zafałszowany obraz rzeczywistości.

Podsumowanie

W świetle przeprowadzonych badań można stwierdzić, że internet w świadomości młodych ludzi istnieje jako potencjalne źródło zarówno pozytywnych, jak i szkodliwych oddziaływań na rozwój osobowości dzieci i młodzieży.

Wprawdzie zdecydowana większość badanych studentów nie traktuje go jako użytecznego narzędzia służącego budowaniu systemów wartości, których filarem są wartości uniwersalne, to dostrzeżę jednak jego walory dydaktyczne – sprzyjające nabywaniu wiedzy i konkretnych umiejętności. Być może z uwagi na nieuchronne wdzieranie się i potęgowanie wpływu współczesnych technologii na realizowanie codziennych czynności człowieka warto podjąć dyskusję poświęconą rewizji poglądów dotyczących funkcji współczesnej i przyszłej szkoły w wymiarze dydaktycznym. Może warto wykorzystać moc współczesnych mass mediów i więcej uwagi poświęcić na naukę odpowiedzialnego z nich korzystania, a czas spędzany w szkole wykorzystać na organizowanie przestrzeni do budowania poprawnych relacji interpersonalnych, dających szansę na urzeczywistnianie wartości uniwersalnych. Relacji służących poszukiwaniu rozwiązań w sytuacjach problemowych i kryzysowych.

Literatura

- Denek, K. (1999). *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*. Toruń: Wyd. Adam Marszałek.
- Gołaszewska, M. (1990). *Istota i istnienie wartości*. Warszawa: PWN.
- Jedliński, R. (2000). *Językowy obraz świata wartości w wypowiedziach uczniów kończących szkołę podstawową*. Kraków: Wyd. AP.
- Lipiec, J. (2001). *Świat wartości. Wprowadzenie do aksjologii*. Kraków: Fall.
- Lysik, Ł., Machura, P. (2014). Rola i znaczenie technologii mobilnych w codziennym życiu człowieka XXI wieku. *Media i Społeczeństwo*, 4, 15–26.
- Łobocki, M. (2005). *Teoria wychowania w zarysie*. Kraków: Impuls.
- Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (2017). *Słownik pojęć strategii rozwoju transportu do 2020 roku*. Pobrane z: http://mib.gov.pl/media/3510/Sloownik_pojec_SRT.pdf (3.04.2018).
- Nowak, M. (2000). *Podstawy pedagogiki otwartej*. Lublin: KUL.
- Olbrycht, K. (2000). *Prawda, dobro i piękno w wychowaniu człowieka jako osoby*. Katowice: Wyd. UŚ.
- Zarzecki, L. (2012). *Teoretyczne podstawy wychowania teoria i praktyka w zarysie*. Jelenia Góra: KPSW.